

Landskapsnämndens framställning till Ålands landsting med anledning av särskilda föreslagna ändringar i lagen angående läroplikt, given den 15 april 1921.

Uti skrivelse för den 8 sistlidne januari N:o 4 har Ålands landsting, med bifogande av särskilda vid behandlingen i Landstinget av ovanrubricerade lag tillkomna handlingar, anhållit om att landskapsnämnden ville till Landstinget avlåta ny framställning i saken med beaktande av de önskningsmål, som vid frågans behandling inom Landstinget kommit till uttryck.

Landskapsnämnden har vid genomgående av förenämnda handlingar funnit att Lagutskottet uti sitt betänkande N:o 10 över landskapsnämndens framställning rörande lagen om läroplikt föreslagit, på anförda skäl, att nedanstående lagrum skulle erhålla följande lydelse:

" § 19.

(mom. 1) Varje landskommun skall inom sitt område så ordna folkskoleundervisningen, att densamma i enlighet med vad denna lag stadgar är bragt i verkställighet inom loppet av tjugu år efter det lagen publicerats i Ålands författningssamling.

§ 20.

(mom. 3) Inom nio år efter det denna lag publicerats i Ålands författningssamling bör omkring en tredjedel, under följande sex år den andra tredjedelen

och under de fem sista åren återstoden av erforderliga folkskolor samt lärarplatser inrättas.

§ 21.

(mom, 1) Inom två efter det denna lag publicerats i Ålands författningssamling, bör varje landskommun efter överläggning med vederbörande distriktinspektör uppgöra och till skolstyrelsen i avseende å fastställelse insända i överensstämmelse med denna lag uppgjord plan angående ordningen och tiden för grundandet av folkskolor och ökandet av antalet lärare under verkställighetsperioden samt beträffande läropliktslagens genomförande."

Stora utskottet åter har uti sitt i anledning härav tillkomna betänkande N:o 15 med godkännande av Lagutskottets förslag yttermera föreslagit nedanstående ändringar i sagda lag:

§ 2.

Läroplikten avser inhämtande av det mått kunskap och färdighet, som i folkskolor meddelas.

Undervisningen skall i folkskola meddelas på svenska.

I vad mån undervisning får meddelas på annat språk stadgas genom förordning.

§ 11.

Beträffande undervisningsspråket gäller för Ål

vidkommande § 2 uti lagen innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning.

§ 27.

Denna lag träder i kraft två år efter det den publicerats i Ålands författningssamling, men skola de för dess tillämpning nödiga förberedande åtgärder ~~vid~~ lagas omedelbart efter det lagen blivit antagen."

Med avseende å de önskningsmål, som på grund av de föreslagna ändringarna i lagen kommit till synes, samt angående själva möjligheterna att i lagen införa ifrågakomna ändringar, tillåter sig landskapsnämnden anförda följande:

Vidkommande Lagutskottets och Stora utskottets av Landstinget jämväl godkända förslag till ändring av den tid, inom vilken de i lagen föreskrifna åtgärderna för dess genomförande böra vara slutförda, ber landskapsnämnden få hänvisa till sin i anledning av lagen till Landstinget inlämnade framställning av den 12 oktober 1923. I densamma framhåller landskapsnämnden, att till undervisningsväsendets grunder, vilka förty icke kunna bliva föremål för Landstingets lagstiftning, torde böra bl.a. bestämmelserna i lagen om att densamma skall vara genomförd inom förloppet av fem år i stadskommun och sexton år i landskommun. Utan avseende härå har emellertid bägge de nämnda utskotten förordat en sådan förändring av § 19 mom. 1 i lagen, att tiden skall utsträckas till tjugu år, efter det lagen blivit i Ålands författningssamling publicerad. Vardera av de före-

slagna ändringarna i lagen äro emellertid av den beskaffenhet, att de icke kunna av landskapsnämnden förordas, enär de vardera ingripa i undervisningsväsendets grunder. Ty till dessa måste odisputabelt hänföras de bestämmelser i lagen, vilka åsyfta att från en viss tidpunkt räknat varje medborgare i republiken skall vara underkastad skoltvång. Någon rätt att framskjuta denna tidpunkt tillkommer givetvis icke landskapets myndigheter, ty om så vore, kunde ju tidpunkten lika så väl uppskjutas till etthundra år eller längre, vilket i sig innebure, att genom Landstingets åtgärd lagen eventuellt alls icke bleve gällande inom landskapet. Att ändra tidpunkten för lagens fullständiga genomförande ligger sålunda icke inom Landstingets befogenhet. På samma sätt kan icke heller tiden för lagens ikraftträdande av landskapets lagstiftande myndigheter uppskjutas, eftersom lagen till sin väsentligaste delar trädde i kraft inom landskapet den 1 augusti 1921.

Vad åter ifrågasatt ändring av § 20 mom. 3 angår, så förfaller möjligheten att uppdelas de i denna § förutsatta terminerna såsom avsett på den grund av desamma sammanlagt komme att uppgå till tjugu år, medan enligt i lagen högst sexton år äro för i lagrummet anförda åtgärder disponibla. Däremot står det landskapet fritt att inom sistsagda ram fördela terminerna efter godtyckande, men enligt landskapsnämndens mening torde väl knappast förändring härutinnan kunna framföras giltiga skäl.

Med avseende å vad ovan anförts, och då ju förutsättningarna härför bortfallit, torde även den ifrågasatta ändringen av § 21 böra förfalla; så mycket mer som landskapsnämnden vederligt i lagrummet omnämnda plan

åtminstone i landskapets flesta kommuner redan tidigare torde utarbetats och till vederbörlig ort insänts.

Beträffande den av Stora utskottet föreslagna ändringen av § 2 i lagen önskar Landskapsnämnden fästa Landstingets uppmärksamhet vid följande omständigheter:

Redigeringen av § 2 mom. 2 är principiellt felaktig såtillvida, att undervisningsspråket författningsenligt kan vara jämväl finska, ehuru Ålands landsting och kommuner icke äro skyldiga att underhålla eller lämna bidrag till sådana skolor. Detta på grund av § 2 uti lagen innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning, givna den 11 augusti 1922. Obetaget är däremot för privatpersoner eller privata sammanlutningar att inrätta folkskolor med finskt undervisningsspråk. Att kategoriskt stadga, det språket i folkskola skall vara svenska, låter sig fördenskull icke göra, såvida icke en framställning om ändring av nämnda stadgande i garantilagen av Landstinget göres hos riksdagen och hos denna vinner gehör.

Uti andra momentet av ifrågavarande lagrum har Landstinget inrymt rätt åt statsrådet att genom förordning bestämma i vad mån undervisning på annat språk - sålunda även på finska - får meddelas i folkskola. En dylik bestämning skulle i sig innebära ett avstående från den mycket viktiga rättighet, som § 2 i garantilagen tillförsäkrar landskapet, till förman för administrativ myndighet. Enligt landskapsnämndens mening kan väl sådant icke av Landstinget åsyftats, utan beror stadgandets till-

komst väl på att Stora utskottet icke beaktat sammanhanget emellan 1 och 2 momentet i lagens ursprungliga lydelse.

Emot den av Stora utskottet verkställda omredigeringen av § 11 uti lagen har landskapsnämnden för sin del ingenting att anmärka i sak, men väl att den uti det sammanhang Stora utskottet tänkt sig, icke med den föreslagna redigeringen försvarar lagtekniskt sin plats, enär Utskottet ju redan i § 2 föreslagit svenska såsom enda undervisningsspråk i landskapet och stadgandet sålunda bleve emot sistnämnda lagrum stridande.

Vad beträffar § 27 i den lydelse Landstingets utskott givit densamma har landskapsnämnden redan uttalat sig om möjligheten av dess första moment. Vidkommande andra momentet ber landskapsnämnden få erinra om att den omständigheten, att Landstinget antagit en landskapslag av ifrågavarande beskaffenhet, icke ensamt för sig utgör ett rättsskapande faktum. Denna påföljd inträder först efter det Republikens President godkänt beslutet, och bestämmelsen om att de för lagens tillämpning nödiga förberedande åtgärderna skola vidtagas omedelbart efter lagen antagits, kan sålunda icke vinna rättslig giltighet, varför momentets ursprungliga ord lydelse icke bort ändras.

Vid sammanfattningen av de önskningsmål, som uti de av Landstingets förenämnda utskott föreslagna ändringarna av särskilda bestämmelser i lagen om läroplikt kommit till uttryck, har landskapsnämnden för sin del funnit att desamma, såsom i allmänhet till sina syftemål berörande grunderna för undervisningsväsendet, ej kunna enbart genom Landstingets lagstiftningsåtgärd förverkligas. Att åter uti motions- eller petitionsväg

hos riksdagen söka ändring i lagen uti de avseenden utskotten och Landstinget åsyftat, torde väl vara fullkomligt ändamålslost, då med all säkerhet riksdagens godkännande härav ej kunde påräknas. En annan sak är att, såsom Lagutskottet uti sitt förberörda betänkande riktigt nog anmärker, man även annorstädes inom riket torde kommit till insikt om att den för läropliktens genomförande anslagna tiden är för knappt tillmätt och borde med ett antal år förlängas. En åtgärd av Riksdagen i antytt syfte ländar emellertid omedelbart till påföljd även inom landskapet.

Landskapsnämnden kan sålunda för sin del ej finna någon möjlighet att till Landstinget inkomma med annat förslag i saken än sitt allaredan till Landstinget avlätna. Man kunde ju visserligen tänka sig, att bestämmelser angående undervisningsspråket skulle såsom en särskild paragraf inryckas uti lagem, men komme då en dylik åtgärd att betinga en omarbetning av densamma uti särskilda avseenden, enär bestämmelser, som beröra undervisningsspråket återfinnas på olika ställen i lagen. Landskapsnämnden anser det förty ur alla synpunkter lämpligast, att vid antagandet av lagen till densamma endast fogas ett allmänt stadgande om att ifråga om undervisningsspråket den gällande garantilagens bestämmelser skola lända till efterrättelse och låta lagens stadganden i övrigt, med undantag av de föreslagna ändringarna av §§ 6 och 7, gälla såsom ett komplex för sig, vid vars tolkning då hänsikt måste tagas till sagda garantilags bestämmelser.

Landskapsnämnden tillåter sig alltså, med återhämtande av sin till Landstinget den 12 oktober 1923 avlätna framställning, föreslå

att Landstinget ville i de delar därav, vilka underligga landskapets lagstiftande befogenhet, antaga lagen om läroplikt, given den 15 april 1921, dock sålunda, att § 6 skall erhålla den lydelse densamma har i lagen angående ändrad lydelse av 6 § i lagen den 15 april 1921 om läroplikt, given den 17 februari 1923, med beaktande av att den fastställda terminen för insändande av förslaget därest densamma ej tidigare till skolstyrelsen insänts, utsträckas till tre månader efter det lagen publicerats i Ålands författningssamling;

att § 7 skall erhålla den lydelse, densamma tillagts i lagen angående ändrad lydelse av 7 § i lagen av den 15 april 1921 om läroplikt, given den 28 april 1923;

att ifråga om undervisningsspråket § 2 i lagen innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning, given den 11 augusti 1922, skall lända till efterrättelse, ävensom

att de skolstyrelsen enligt denna lag tillkommande befogenheter samt fattandet av sådant slutligt beslut av statsrådet, som ej berör grunderna för undervisningsväsendet skola, så snart förvaltnin-

